

VAI TRÒ CỦA GIÁO DỤC ĐỐI VỚI CÁC TỘI XÂM PHẠM SỞ HỮU DO NGƯỜI CHƯA THÀNH NIÊN THỰC HIỆN TRÊN ĐỊA BÀN THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH

HUỠNH TẤN ĐẠT (*)

TÓM TẮT

Người chưa thành niên phạm tội nói chung, các tội xâm phạm sở hữu nói riêng ở Thành phố Hồ Chí Minh đang có xu hướng ngày càng gia tăng là một vấn đề đáng lo ngại cho toàn xã hội. Bài viết nêu lên thực trạng, nguyên nhân, dự báo tình hình các tội xâm phạm sở hữu do người chưa thành niên thực hiện trên địa bàn Thành phố Hồ Chí Minh và đề xuất một số giải pháp cơ bản nhằm ngăn, chặn tệ nạn nói trên, đặc biệt nhấn mạnh vai trò của giáo dục, bao gồm giáo dục gia đình, giáo dục xã hội và giáo dục nhà trường vì hầu hết người phạm tội có trình độ học vấn thấp (dưới cấp 2), thậm chí không biết chữ.

Từ khoá: người chưa thành niên, tội xâm phạm sở hữu, vai trò của giáo dục.

ABSTRACT

Offenses of adolescents in general, offenses against property in particular in Ho Chi Minh City is likely to increase, which raises the concern for the whole society. The article stated the status, causes, forecasting offenses against property conducted by adolescents in Ho Chi Minh City and suggesting some basic solutions to prevent the said evils, particularly emphasized the role of education, including family education, social education and school education because most offenders have low education level (below Secondary school level), even illiteracy.

Keywords: adolescents, offenses against property, the role of education.

1. DẪN NHẬP

Thành phố Hồ Chí Minh có diện tích tự nhiên 2.095 km² với 24 quận, huyện, 322 xã, phường, thị trấn; dân số khoảng 10 triệu người, là một trong những địa bàn trọng điểm về kinh tế, chính trị của cả nước. Trong những năm qua, kinh tế của Thành phố luôn phát triển, chính trị ổn định. Song song cùng với sự phát triển ấy, tình hình dân nhập cư vào Thành phố ngày càng cao, hệ lụy của nó là các loại tội phạm cũng gia tăng đáng kể. Hàng năm có hàng ngàn vụ tội phạm hình sự

xảy ra trên địa bàn Thành phố Hồ Chí Minh. Băng nhóm tội phạm ngày càng có chiều hướng gia tăng với những thủ đoạn tinh vi, xảo quyệt, thách thức các cơ quan chức năng. Đáng chú ý là tình hình người chưa thành niên phạm tội xâm phạm sở hữu có những diễn biến hết sức phức tạp, khó lường.

Đại hội Đại biểu toàn quốc lần thứ X, Đảng và Nhà nước ta đã khẳng định: “Xây dựng và hoàn thiện giá trị, nhân cách con

(*) Thạc sĩ, Trung tâm Trợ giúp pháp lý - Sở Tư pháp Thành phố Hồ Chí Minh.

người Việt Nam, bảo vệ và phát huy bản sắc văn hóa dân tộc trong thời kỳ công nghiệp hóa, hiện đại hóa, hội nhập kinh tế quốc tế. Bồi dưỡng các giá trị văn hóa trong thanh niên, học sinh, sinh viên, đặc biệt là lý tưởng sống, lối sống, năng lực trí tuệ, đạo đức và bản lĩnh văn hóa con người Việt Nam” (Đảng Cộng sản Việt Nam, 2011, tr. 106).

Để thực hiện tốt mục tiêu nêu trên, nhiệm vụ quan trọng đặt ra cho toàn xã hội và các cấp, các ngành là làm tốt công tác phòng ngừa, ngăn chặn tình hình người chưa thành niên phạm tội.

2. KHÁI NIỆM

2.1. Người chưa thành niên

Người chưa thành niên là người đang ở lứa tuổi mà khả năng nhận thức về tính chất nguy hiểm cho xã hội của hành vi phạm tội để bị hạn chế và đôi khi còn bị tác động mạnh mẽ của những điều kiện bên ngoài. Người chưa thành niên là người chưa phát triển đầy đủ về thể chất và tâm - sinh lý, chưa có khả năng nhận thức đầy đủ tính chất nguy hiểm cho xã hội của hành vi mà mình thực hiện. Ở lứa tuổi này, nhận thức của người chưa thành niên chưa đầy đủ, dễ bị lôi kéo, kích động bởi mọi người xung quanh cho nên nếu thiếu sự giáo dục, dạy dỗ người chưa thành niên dễ dẫn đến tình trạng vi phạm pháp luật.

Theo từ điển tiếng Việt thì: "Người chưa thành niên là người chưa phát triển đầy đủ, toàn diện về thể lực, trí tuệ, tinh thần cũng như chưa có đầy đủ quyền và nghĩa vụ công dân" (Viện Ngôn ngữ học, 2002).

Định nghĩa này phù hợp với tinh thần của Công ước quốc tế trẻ em đã nêu trên, tuy nhiên lại đồng nhất hai thuật ngữ: người chưa thành niên và trẻ em. Đồng thời, qua Điều 1 Luật Bảo vệ, Chăm sóc và Giáo dục trẻ em 2004, có thể thấy khái niệm người chưa thành niên được xây dựng dựa trên sự phát

triển về mặt thể chất và tinh thần của con người và được cụ thể hoá bằng giới hạn độ tuổi. Từ đó, có thể hiểu người chưa thành niên là người dưới 18 tuổi, chưa phát triển hoàn thiện về thể chất và tinh thần, chưa có đầy đủ các quyền và nghĩa vụ pháp lý như người đã thành niên.

2.2. Đặc điểm pháp lý tội xâm phạm sở hữu

Quyền sở hữu tài sản được Hiến pháp quy định và đó là một quyền bất khả xâm phạm. Sở hữu tài sản luôn là một vấn đề gắn liền với cuộc sống thường nhật của mọi công dân và được nhà nước bảo vệ bằng pháp luật dân sự, hành chính và pháp luật hình sự. Trước khi có Bộ luật Hình sự 1985, nhà nước đã ban hành Pháp lệnh trừng trị các tội xâm phạm tài sản xã hội chủ nghĩa và Pháp lệnh trừng trị các tội xâm phạm tài sản của công dân. Bộ luật Hình sự năm 1985 cũng quy định hai chương: Chương IV "Các tội xâm phạm sở hữu xã hội chủ nghĩa" và Chương V "Các tội xâm phạm sở hữu của công dân". Cho đến Bộ luật Hình sự 1999 việc bảo vệ quyền sở hữu được khẳng định trong chương XIV, tuy nhiên vẫn chưa phù hợp với sự phát triển kinh tế do đó Luật sửa đổi, bổ sung một số điều của Bộ luật Hình sự 1999 đã có một số sửa đổi, bổ sung một số điều quan trọng trong Chương XIV "Các tội xâm phạm sở hữu" theo hướng phi hình sự hóa về định lượng tài sản bị xâm phạm và phi hình sự hóa về mức hình phạt của các điều luật nêu trên thể hiện bằng việc nâng giá trị tài sản bị xâm phạm lên và bỏ hình phạt tử hình trong một số tội.

Tuy nhiên, đối với một số tội phạm, ngoài thiệt hại về tài sản, tội xâm phạm sở hữu còn xâm phạm đến tính mạng, sức khỏe, nhân phẩm, danh dự của con người; xâm phạm đến trật tự an toàn xã hội; xâm phạm đến hoạt động của các cơ quan, tổ chức.

3. TÌNH HÌNH, NGUYÊN NHÂN CÁC TỘI XÂM PHẠM SỞ HỮU DO NGƯỜI CHƯA THÀNH NIÊN THỰC HIỆN TRÊN ĐỊA BÀN THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH

3.1. Phần hiện

Theo thống kê của các cơ quan bảo vệ pháp luật, từ năm 2009 đến năm 2013 trên địa bàn Thành phố Hồ Chí Minh đã có 28,835 số vụ phạm pháp hình sự, đã khám phá 18,915 vụ, bắt giữ 24,597 bị can trong đó người chưa thành niên phạm tội là 5,786 bị can chiếm tỷ lệ 23,5%. Trong đó người chưa thành niên bị Cơ quan Cảnh sát điều tra Công an Thành phố Hồ Chí Minh bắt giữ về các tội xâm phạm sở hữu là 4,704 đối tượng, chiếm 19,12% trong tổng số bị can phạm tội và 81,3% số bị can là người chưa thành niên phạm tội xâm phạm sở hữu (Công an Thành phố Hồ Chí Minh, 2009 - 2013).

Về diễn biến, mức độ, tính chất phạm tội của người chưa thành niên ngày càng nghiêm trọng, thủ đoạn tinh vi, hành động táo bạo gây ra hậu quả nghiêm trọng. Một vấn đề đáng báo động cho toàn xã hội hiện nay, đó là tính “hăng máu”, tính “anh hùng rơm” và tình trạng “bạo lực học đường” đang diễn ra có chiều hướng gia tăng và ngày càng phức tạp.

3.2. Phần ẩn

Phần ẩn của tình hình tội phạm là tổng thể các hành vi phạm tội cũng như chủ thể đã thực hiện hành vi đó trong thực tế, song không được phát hiện, không bị xử lý theo quy định của pháp luật hình sự hoặc không có trong thống kê hình sự. Lý luận về Tội phạm học đã khẳng định: phần ẩn luôn tồn tại tại mọi loại tình hình tội phạm. Phần ẩn này có thể lớn, nhỏ hoặc không đáng kể. Việc xác định độ ẩn của từng loại tội phạm hoặc một nhóm tội phạm cần phải dựa vào mức độ không bộc lộ thông tin ra bên ngoài của

sự kiện tội phạm và mối quan hệ của nó với các chủ thể khác như người bị hại, người làm chứng.

3.3. Nguyên nhân

Có nhiều nguyên nhân dẫn đến người chưa thành niên phạm tội xâm phạm sở hữu trên địa bàn Thành phố Hồ Chí Minh, nhưng cơ bản là những nguyên nhân bởi: sự giáo dục của gia đình và nhà trường chưa kịp thời; sự ảnh hưởng bùng nổ của công nghệ thông tin đăng tải các loại hình, ảnh, ấn phẩm độc hại; công tác quản lý nhà nước về trật tự xã hội còn bị buông lỏng... Đa số bị can, bị cáo là người chưa thành niên không nhận thức đầy đủ về tính chất nguy hiểm và hậu quả nghiêm trọng của hành vi do mình gây ra.

Kinh nghiệm của nhiều nước khi có những vụ án gây bức xúc dư luận, báo chí đăng tải, lên án nhiều thì tăng hình phạt nhưng sau đó người chưa thành niên phạm tội vẫn không giảm. Việt Nam đã tham gia vào Công ước quốc tế bảo vệ quyền trẻ em, việc đề ra giải pháp để ngăn ngừa, phòng chống tội phạm đối với người chưa thành niên không phải bằng tăng nặng hình phạt mà chính là sự quản lý giáo dục và các chính sách dành cho trẻ em.

4. GIÁO DỤC NHẪM LOẠI TRỪ TỘI PHẠM LÀ BIỆN PHÁP CĂN BẢN GÓP PHẦN HẠN CHẾ SỰ GIA TĂNG PHẠM TỘI Ở NGƯỜI CHƯA THÀNH NIÊN

Để hạn chế sự gia tăng tội phạm ở người chưa thành niên cần một hệ thống giải pháp đồng bộ như: *nâng cao nhận thức về ngăn chặn và loại trừ tội phạm*, áp dụng các biện pháp nhằm mục đích *không cho tội phạm thực hiện đến cùng*, giải pháp *loại trừ tội phạm* hoặc các biện pháp *không để tái phạm* hay vai trò của nhà nước trong việc *nâng cao chất lượng pháp luật, tổ chức bộ*

máy và quản lý hành chính... trong đó, giải pháp *loại trừ tội phạm* là hết sức quan trọng.

Loại trừ tội phạm là những giải pháp nhằm loại trừ tội phạm ra khỏi đời sống xã hội. Đây là những giải pháp cơ bản và lâu dài nhằm tạo cho mọi thành viên trong xã hội có điều kiện phát triển lành mạnh, mọi người có cuộc sống ấm no, hạnh phúc. Tức là tạo ra một môi trường sống trong sạch, lành mạnh, không có các yếu tố làm phát sinh tội phạm.

Thực tế cho thấy, trong số các nguyên nhân và điều kiện dẫn đến người chưa thành niên phạm các tội xâm phạm sở hữu như đã phân tích ở trên, thì yếu về trình độ học vấn, thiếu tri thức pháp luật là một trong những nguyên nhân chính, đa phần trình độ học vấn của tội phạm này từ cấp 2 trở xuống và thậm chí còn có tỷ lệ 5,95% người không biết chữ. Do đó, giáo dục là một trong những giải pháp quan trọng, mang tính căn cơ, lâu dài cần sự chú trọng và quan tâm của Đảng và Nhà nước, của nhân dân, từ nhà trường đến gia đình. Trong đó, xác định nội dung trọng tâm và xuyên suốt là tập trung giáo dục nâng cao trình độ học vấn, kiến thức pháp luật và rèn luyện đạo đức, bồi đắp tình cảm tốt đẹp, niềm tin trong sáng cho tâm hồn các em.

Người chưa thành niên, đặc biệt trong độ tuổi học sinh trung học, các em có đặc điểm và sự chuyển biến tâm lý, tình cảm phức tạp. Ở tuổi này, các em có xu hướng tự khẳng định nhưng kiến thức cũng như kinh nghiệm còn hạn chế nên dễ dẫn đến suy nghĩ thiếu chín chắn, thậm chí lệch lạc và đưa ra quyết định sai hoặc chưa đầy đủ dẫn đến hành vi, việc làm không đúng.

Vì vậy, việc tạo điều kiện cho các em được học tập, vui chơi trong độ tuổi này mang tính pháp lệnh và hết sức cần thiết. Nhà nước, nhà trường và gia đình quan tâm để 100% các em ở độ tuổi đi học có điều kiện học tập. Điều này không chỉ vì mục tiêu

phát triển con người do giáo dục đem lại, mà còn có ý nghĩa xã hội sâu sắc là xây dựng xã hội văn minh trong đó mọi công dân đều có ý thức pháp luật, ý thức lao động, sống có trách nhiệm với bản thân, gia đình và xã hội.

Đối với nhà trường, bên cạnh việc truyền thụ cho các em tri thức khoa học về tự nhiên và xã hội, con người; phương pháp học tập; nhà trường cần tăng cường giáo dục học sinh về đạo đức, tư tưởng, định hướng tâm lý, lối sống đúng đắn; hướng dẫn các em kỹ năng giải quyết các vấn đề của cuộc sống đặt ra.

Giáo dục đạo đức, ý thức pháp luật, lối sống lành mạnh, quan tâm tới đặc điểm tâm lý lứa tuổi để tác động tới nhận thức của học sinh hình thành những suy nghĩ tích cực, có kiến thức pháp luật và chuẩn mực đạo đức cơ bản để các em phân biệt được đúng - sai, thiện - ác, tích cực - tiêu cực, từ đó các em chủ động lựa chọn phương án giải quyết tình huống theo hướng tích cực và phù hợp với khả năng của mình, hạn chế được những sai lầm đáng tiếc do thiếu hiểu biết.

Để thực hiện được mục tiêu trên, nhà trường cần tăng cường các hình thức tổ chức và phương pháp giáo dục tích cực theo định hướng phát triển năng lực của học sinh - nhà trường hướng tới học sinh để giáo dục. Việc giáo dục về chuẩn mực đạo đức và ý thức pháp luật, định hướng suy nghĩ và lối sống tích cực, lành mạnh là nhiệm vụ chung của nhà trường và tất cả thầy cô thuộc các bộ môn khác nhau ngoài môn giáo dục công hay hoạt động Đoàn Thanh niên trong nhà trường. Nếu có sự phối hợp tốt giữa thầy cô, từ giáo viên chủ nhiệm đến thầy cô dạy các bộ môn khác nhau trong giáo dục tư tưởng cho học sinh và Đoàn Thanh niên với những hoạt động tập thể phong phú, đa dạng tạo được sân chơi lành mạnh và các phong trào thi đua thực hiện nền nếp, nội quy từ các bộ phận giám thị và tập thể lớp tổ chức... thì

việc giáo dục đạo đức, pháp luật và định hướng tư tưởng của học sinh đạt kết quả cao.

Giáo dục trong nhà trường, trên lớp học với sự tiếp xúc, quan tâm của thầy cô tác động trực tiếp vào nhận thức, tâm lý, tình cảm học sinh và các phương tiện thiết bị dạy học chuyển tải tới các em những thông tin, thông điệp qua hình ảnh, âm thanh, phim tư liệu,... để học sinh thuận lợi trong việc cập nhật kiến thức. Bên cạnh đó, nhà trường tổ chức liên môn, bộ môn Giáo dục công dân phối hợp với các bộ môn khác và Đoàn Thanh niên tổ chức cho học sinh tham gia các phong trào sinh hoạt tập thể, hoạt động ngoại khóa, tham quan, dã ngoại, tìm hiểu địa phương... từ đó tạo được sự gắn gũi giữa thầy cô và học sinh, giữa các em với nhau. Trong sinh hoạt, vui chơi, cá tính, thói quen, đặc điểm tâm lý của học sinh được bộc lộ, qua đó thầy cô và học sinh cùng tương tác theo hướng tích cực để bồi đắp những lỗ hổng về nhận thức cũng như trong suy nghĩ, tình cảm của các em. Và đặc biệt, ở độ tuổi này, học sinh chịu sự tác động từ bạn bè rất lớn, các em có xu hướng theo phong trào và xây dựng hình tượng của mình để bắt chước, học và làm theo. Nếu trong nhà trường và trong mỗi lớp học xây dựng được tập thể học sinh tích cực, tự giác trong học tập và rèn luyện thì sự tương tác giữa học sinh với nhau theo hướng tích cực là rất lớn, các em sẽ chia sẻ, giúp đỡ nhau về tinh thần, tình cảm, góp phần hạn chế được suy nghĩ hay việc làm thiếu chín chắn, còn lệch lạc từ bạn mình.

Bên cạnh nhà trường, trên hết là nhiệm vụ của gia đình trong giáo dục con em mình.

Người chưa thành niên cần sự quan tâm đặc biệt từ người thân và gia đình. Ở giai đoạn này nếu là học sinh, hoạt động chủ đạo của các em là học tập và vui chơi. Đây là môi trường bên ngoài mà các em tiếp xúc. Môi trường chủ đạo là gia đình. Trong môi trường gia đình, các em đang phụ thuộc vào các chủ thể khác là cha mẹ, anh chị và người lớn. Như vậy, ở môi trường bên ngoài có nhiều kênh tác động khác nhau tới các em như từ thầy cô, bạn học, bạn chơi, người khác... với lượng thông tin phong phú. Với thông tin đa dạng từ bên ngoài tác động, các em tiếp nhận theo hướng cảm xúc khác nhau có thể là thích thú: cũng có thể là băn khoăn, hoang mang, lo lắng. Tất cả cảm xúc này gói gọn trong tâm hồn và suy nghĩ của các em và các em có nhu cầu được chia sẻ, tâm sự, nói chuyện với người thân, với cha mẹ, và gia đình để tìm sự đồng cảm, sự tin tưởng. Vì vậy, sự gắn gũi, quan tâm, chăm sóc và dạy dỗ các em trong giai đoạn này là rất cần thiết. Tiếp xúc thường xuyên với các em, ông bà, cha mẹ kịp thời nhắc nhở, uốn nắn những suy nghĩ lệch lạc và những việc làm chưa đúng hay chưa phù hợp của các em. Bên cạnh khuyến bảo kịp thời, ông bà, cha mẹ và người lớn đánh giá, động viên, khen ngợi, kích thích để các em có suy nghĩ và hướng tới hành vi tích cực, từ đó bồi dưỡng cho con em mình tâm hồn trong sáng, niềm tin, động lực và sự phấn đấu, cố gắng trong cuộc sống.

Nhà trường, gia đình và xã hội cần quan tâm đúng mức đến giáo dục người chưa thành niên để *loại trừ tội phạm*, góp phần giải quyết tận gốc vấn đề nhức nhối của xã hội là tình hình gia tăng vi phạm pháp luật hình sự ở lứa tuổi người chưa thành niên hiện nay.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Công an Thành phố Hồ Chí Minh. 2009 - 2013. *Báo cáo tổng kết 5 năm của lực lượng cảnh sát điều tra về trật tự xã hội*.

2. Công ước Liên Hiệp quốc về quyền trẻ em. 1989.

http://hcrc.hcmulaw.edu.vn/index.php?option=com_content&view=article&id=36:cong-c-uc-t-v-cac-quyn-tr-em&catid=6:b-lut-nhan-quyn-quc-t&Itemid=20.

3. Đảng Cộng sản Việt Nam (2006). *Văn kiện Đại hội Đại biểu toàn quốc lần thứ X*. Hà Nội. Nxb. Chính trị Quốc gia.

4. Trung tâm Trợ giúp pháp lý Nhà nước Thành phố Hồ Chí Minh (2009 - 2013). *Số liệu tổng hợp phân tích 670 bản án HSST*. Thành phố Hồ Chí Minh.

5. Viện Ngôn ngữ học (2002). *Từ điển Tiếng Việt*. Đà Nẵng: Nxb. Đà Nẵng.

Ngày nhận bài: 23/4/2015. Ngày biên tập xong: 24/7/2015. Duyệt đăng: 28/7/2015